

KAPCSOLATDINAMIKAI FOLYAMATELEMZÉS PROCESSZOMETRIÁVAL SINE MORBO ÉS KLINIKAI ESETEKBEN

BAGDY EMŐKE

Károli Gáspár Református Egyetem Pszichológiai Intézete

E-mail: info@bagdyemoke.hu

Beérkezett: 2020. február 28. – Elfogadva: 2020. február 29.

Célkitűzés: A processzometria módszerének alkalmazását bemutatni párok kapcsolatdinamikai folyamatainak követésében.

Módszer: A Közös Rorschach Vizsgálat (KRV) textusfeldolgozásának validált eljárása, amely a teszt jegyzőkönyv interakcióinak folyamatán át módot ad a páratlanul egyszeri kapcsolati viszonyminták „komputertomográfias”, rétegeire bontott, finom elemzésére. A feldolgozás objektív módszertani oldala a számítógépes folyamatmonitorozás, a vizsgált három dimenzióban (dominancia, együttműködési aktivitás és intimitás), ötfokozatú skálán. Interpretatív elemzési oldala az üzenettartalmak szimbolikus jelentések mentén történő összefűzése. A kommunikáció „hogyanja” és üzeneti tartalma („mit üzen” a v. sz.) együttesen a lelki mélységet bevilágító felismerésekhez segítenek hozzá.

Eredmények: A feldolgozott két esetet bemutató tanulmány, egy látszólag sine morbo pár „fallikus kollúziója”, valamint egy anorexia nervosában szenvedő lánynak édesanyjával való mély, lelki dinamikai azonossága arra nézve, hogy egy nőnek veszélyes felnőtte válnia. Titkos összejátszásuk közös nevezője: „maradjunk kislányok”.

Konklúzió: A tanulmány lehetőséget ad az elemzés lépéseinek és munkamódjának megismerésére. Rávilágít a KRV pár- és családidiagnosztikai jelentőségére a (rejtett) kapcsolatdinamikai történések megismerésében.

Kulcsszavak: Közös Rorschach Vizsgálat (KRV); processzometria, fallikus kollúzió, anorexia nervosa

BEVEZETÉS¹

A Közös Rorschach Vizsgálat (KRV) jegyzőkönyveinek módszertanilag új feldolgozási lehetősége a processzometria. Azt a sajátosságát ragadja meg a kommunikációnak, amely a cirkulárisban (visszatérő, jellegzetes viszonymintákban) a kapcsolat fenntartásának „hogyanját” tükrözi. Ugyanakkor az üzenettartalmak szimbolikus nyelven gyakorta felszínre hoz rejtett szükségleti tartalmakat, elrejtett (vagy rejtetni szándékolt) érzelmeket, indulatokat. Ha mindkét szinten elmélyülünk az interakciókban, többet tudhatunk meg a vizsgált személyek kapcsolatáról, mint amire ők rá tudnak látni, és amiként képesek volnának értelmezni helyzetüket. A processzometria számítógépes programja (Bagdy E., Vetier, A., Csákvári Zs., Kiss D., Vargha, A., Bánsági, P, 2006) lehetővé teszi a pontos feldolgozást, a kimunkált eljárásban (Bagdy és mtsai, 2006) az interakciók (ötfokozatú rendszerben) „fokolásának” precíz kivitelezését, így a vizsgált három dimenzióban (dominancia vs. dependencia; az együttműködést elősegítő vs. gátló aktivitás, végül a pozitív érzelmi vs. negatív, elutasító emocionális üzenetek intimitásszintjén) a viszony folyamati jellegzetességeinek követését, diagramokban is nyomon követését. A processzometria értékeit két eset elemzésén át szeretnénk bemutatni. Megjegyezzük, hogy a jelölési rendszer online közvetlenül elérhető, letölthető az internetes családidiagnosztikai tankönyvünkből: [http:// www.webcreator.hu/tankonyv](http://www.webcreator.hu/tankonyv), amely a módszer validitásvizsgálati eredményeit is tartalmazza.

Tanulmányunk célja a módszer információs értékének bemutatása a gyakorlati felhasználásban. Rávilágítunk arra:

1. miként bontható ki, ismerhető fel egy – látszólag adaptív életvezetésű – pár kapcsolatában a tudattalan összjátás (kollúzió); valamint
2. klinikai esetben hogyan találhatunk rá a kapcsolati dinamika követésén át a patológia létrejöttét aktiváló és fenntartó „rejtett mozgatóra”, miként tükröződik egy anya és lánya kapcsolatában a tudattalan szükségletek által indukált szövetség (Willi, 1978). Eseteink elemzésében a folyamatdinamikának (rejtett kapcsolati erők harcának és kimenetelének) a nyomon kísérése a célunk, hogy ráláthassunk a diádikus kapcsolatok mögöttes világára.

Ismertetésünkben a processzometriai munka fázisai szerint haladunk. Ezek:

1. A KRV felvétele, jegyzőkönyvben rögzítése (másodlagos viszonymeghatározó jegyek kiemelése).
2. Jelölés és (számítógépes) kiértékelés.
3. A kapott eredmények elemzése: a három dimenzió viszonykonstellációinak kibontása.
4. A projektált üzenettartalmak interpretációja (a konzultációs vagy terápiás kérdésfeltevés nyomán ez specifikus klinikai feladat).
5. Összegző vélemény alkotása.

¹ Az írás a 2005-ben, egyetemi kutató munkánkat bemutató kiadványban (Bagdy E., Mírnics Zs., Vargha A. [2005]. *Egyén-pár-család*. Budapest: Animula) leírt egyik esettanulmányunk átdolgozott változata.

Az elemzés a három dimenzióban mért viszonymintázat összefüggéseire fókuszol, és arra a kérdésre válaszol, hogyan folyik a kommunikáció a felek között. Az értelmező munka az üzenettartalmak (Rorschach) szimbolikája, jelentéskeretei közt a Rorschach-tábla felszólító jellegével összefüggésben desziffrálja a választartalmakat. Ez a szint gyakorta kihagyható, csupán a nyilvánvalóan kivilágító tartalmak interpretációjára redukálható. A klinikai munkához azonban (segítő szakembernek, családkonzultációs és/vagy terápiás munkát végzőnek) mindenképpen javasoljuk ezt a munkaszintet. Természetesen egyéni Rorschach- (alapfokú) jártasság elegendő hozzá, csupán a tartalmak jelentéskörének elsajátítására van feltétlenül szükség.

ELSŐ ESET: FALLIKUS KOLLÚZIÓ EGY PÁRKAPCSOLATBAN

Első esetelemzésünk sine morbo (= betegség nélküli), azaz jól funkcionáló párkapcsolat. A „jól funkcionáló” azonban idézőjelbe kell tennünk. Még élhető köteléken belül olyan világ tárul fel előttünk, amelyben a pár életének egyensúlya kényes, törekeny, ingatag.

A párral önkéntes ajánlkozásuk nyomán találkoztunk. Közös Rorschach Vizsgálatokhoz kerestünk olyan jelentkezőket, akik 5-10 éve élnek együtt, és kapcsolatukat megfelelőnek tartják („kielégítő”, „megfelelő”, „nincs krízishelyzet”). A pár férfitagja értesített arról, hogy készek egy kapcsolatvizsgálatra, és beleegyezésüket adják anyaguk tudományos célokra történő felhasználásához. Később kiderült, hogy a felesége az ajánlkozásról nem tudott, de nem tiltakozott ellene. Az ő egyetlen kérdése ez volt az előzetes megegyezés idején: „Ugye szólnak, ha valami nagy bajt vesznek észre nálunk?” Ezt követően közös megegyezéssel létrejött a vizsgálati helyzet.

Ádám és Éva (nevezzük őket így) a „bemelegítő” interjú során sajátos viszonyról adott benyomásszerű képet. Feltűnt Éva kielező stílusa, nyelvi kihegyezettsége, egyet nem értési készsége, replikázó hajlama. Indulatilag is dinamizáltabb volt a férjénél. A férfi kevésbé volt aktív a kapcsolatuk bemutatásában, fékező stílust, visszafogottabb viselkedést mutatott.

Könnyen vitába bonyolódtak. Benyomásszinten a „két dudás egy csárdában” szimmetrikus-versengő viszonyminta látszott jellemzőjüknek, csupán a férfi hőfokszegényebb viszonyulása gyengítette a versengés egyik oldalát.

Kiderült, hogy tíz éve házasok. Gyermektelenek. Értelmiségi diplomások. Éva 32, Ádám 36 éves. Egyetemi éveik alatt kerültek össze. Noha szerelmi házasság volt, sok összezördülést, vitát hordozott. Kölcsönösen egymást tartották kompromisszumképtelennek. Mindezek ellenére „élhetőnek” mondták kapcsolatukat, melyből hiányzott a gyermek. Éva egyetemi éve alatt nem vállalta, később pedig a sok egzisztenciális teher észrevétlenül vitte el az éveket. Mire lakáshelyzetüket megoldották, munkahelyi viszonyaikat elrendezték, nyaralóba befektettek, autó(ka)t vettek, utazgattak, az idő elrepült. Kapcsolatukban „sok a bonyodalom”, mondták, a gyermekkérdés miatt is. Mélyebbre az exploratív interjúhelyzetben nem merészkedtünk. Ígéretet bármiféle visszajelentésről nem tettünk (a vizsgálat végeztével mégis jeleztük, hogy köszönetünket azzal is szeretnénk kifejezni, ha valaha szükségét érzik pszichológussal történő megbeszélésnek, konzultációnak, akkor készséggel teszünk javaslatot, kihez forduljanak).

Életciklus szempontjából egyedileg (Erikson nyomán) a generativitás szakaszában vannak, szakmai önrealizáció, család, gyermek, az élet alkotó kiteljesítése a feladat, szemben a stagnálással, mely esetükben a gyermek hiánya miatt parciálisan érvényes volt. A családciklus szempontjából „fáziskésés” mutatkozott. A házasságkötéstől a gyermekvállalásig terjedő időszak kitolódott. Ennek nyomán megfogalmazódott az a kérdés: „Mi az életük értelme? Merre tartanak?” A diád pangó párhelyzete a potenciális krízis veszélyét sugallja: „Egy szó elég, s nem lesz mentség se vulkán pörölye, se Adonisz varázsa aztán ha egyszer halálos szerelemre gyúltok.” Louise Labé (1944) versének soraival jelezzük azt a veszélyt, amely a (gyermekben beteljesülő) hiányzó harmadik esetén gyakorta előáll. Nincs közös harmadik, beléphet a külső személy, aki vihart keltve söpri el a diád szövetségét.

A Közös Rorschach Vizsgálathoz folyamodva az alábbi „közös alkotást” kaptuk, melyet ezúttal már kódjelekkel ellátva (lejelölve) mutatunk be. (Felhívjuk rá a figyelmet, hogy érdemes a dialógust egyszer végigolvasni, kellő figyelemmel, nyitott, befogadó lélekkel. Ha van rá rezdülő asszociációnk, jegyezzük fel egy lapra, mielőtt az elemzés olvasását megkezdenénk.)

1. táblázat. KRV jegyzőkönyv (Ádám és Éva)

ssz.	tbl.	nem	jel-1	jel-2	szöveg
1	1	1	IJ	RPO	Én erre azt mondtam, hogy ez egy fekete róka. (ránéz)
2	1	2	UJ		Én meg azt, hogy szarvasbogár.
3	1	1	SI	T	Micsoda??? Akkor ez egy fekete róka. (nyújtja felém)
4	1	2	ELL	KR	Nem! Lófütty neked!
5	1	1	STOV		De mi az, hogy szarvasbogár? Nézd meg, itt a szeme, itt az orra.
6	1	2	ELL		Jó, hát az neked, de nekem meg ez jött ki.
7	1	1	TK	RPO	És akkor ezzel mit csinálsz? (ránéz)
8	1	2	ELL	RPO	Hát azt kihagyom. És akkor ez mi, ha ez a szeme? Ez mondjuk rókaorr, rendben van, de a füle az se áll így ki. Ádám, szóval ilyen alapon ez nem róka. (ránéz)
9	1	1	STOV	MK	Zsákutcába fogunk így jutni, én úgy érzem. Az, hogy inkább róka, az nem azt jelenti, hogy fixen, de még akkor is ez fehér pofafoltnak betudható, ez meg fülszörnek. Oké?
10	1	2	ELL		De nem, akkor sem.
11	1	1	TK		És ha ez itt szarvasbogár, akkor ez itt mi rajta, ez a sok rengeteg?
12	1	2	SI		Jó, nekem ez látszott belőle.

13	1	1	FV		Nálam zavaró az 1/10-ed része a rajznak, neked a 2/3-ad része. Konszenzusra kell jutnunk? (hozzám)
14	1	2	FV		Mindenképpen?
15	1	1	UJ		Akkor maradjunk abban, hogy egy szürke paca, szerintem tengelyesen tükrözve.
16	1	2	ELL	KR	Nem róka, az biztos, szívem, egy róka az nem ilyen.
17	1	1	ELL	KR	Ellenben egy szarvasbogár az pont ilyen, ezt a képet találok meg a határozóban. (ironikusan)
18	1	2	BIZT		Akkor találjunk valami harmadikat.
19	1	1	NULL	RPO	Nincs harmadik. Most mért? Harmadik előbb eszembe jutott volna, azt mondanám most a róka helyett. (ránéz)
20	1	2	FV		Próbáld így nézni, és függetlenítsd el a rókától.
21	1	1	UJ		Jó, egy Action Man műanyag bábu szürkére festve, széthajtott állapotban.
22	1	2	MEGJ	KR	Ádám, ne legyél már ilyen.
23	1	1	STOV		Itt van a két lába, itt vannak a kezei.
24	1	2	ELL	KR	De most, ha megkötöd magad, akkor semmi értelme végigcsinálni. Ez nem róka.
25	1	1	KOMP		Szerintem ez egy szarvasbogár. Várjál, nőtény vagy hím? (nagyon ironikusan)
26	1	2	DOKRE		Nőtény.
27	1	1	USZJNEI		Szerintem ez egy nőtény szarvasbogár. És most volt a 10. évfordulónk.
28	2	2	IJ	RPO	Én erre azt mondtam, hogy busóálarc, itt a szakáll, szarva, szemüvege, orra. (ránéz)
29	2	1	UJ		Én meg azt mondtam, két törpe összerúg, és vérzik a bokájuk.
30	2	2	USZNNEI		Ezt elfogadom.
31	3	2	IJ		Ez így egy béka, én azt mondom.
32	3	1	TK		Hol béka?
33	3	2	TM		Itt van a szeme, mellső lába.
34	3	1	UJ		Ha főntről nézzük, akkor ez egy szitakötőlárva.
35	3	2	UJ	RPO	Jó, én meg azt mondtam, hogy két pincér az asztalra leteszi a terítőt. (ránéz)
36	3	1	KTOV		Két néger gádzsi a kondér fölött kavar.
37	3	2	DO		Hát akkor ez végül is közelített. Két nő, kész.
38	3	1	SI		Leszbikusok, mert az érzelmek is szikráznak közöttük. De így tényleg olyan, mint egy szitakötőlárva, hibátlanul.
39	3	2	USZJNEI		Na, két nő, jó? Mert azt mind a ketten láttuk benne.

40	4	2	IJ		Én erre azt mondtam, hogy fanyűvő. Itt van a két csizmája, itt van a szakálla.
41	4	1	ELL	D	A fanyűvőnek nincs szakálla, drágám. (ránéz)
42	4	2	BIZT	D	De van. És te mit mondtál rá, szívem?
43	4	1	UJ		Ez egyből vadkan, itt a szeme, füle, orra, agyar.
44	4	2	ELL		Ez a füle, itt a szeme, ez meg az agyara. (a másik részekre gondol)
45	4	1	FV		Miért kell minden részletnek belepasszolni? Így van a fej.
46	4	2	MEGJ	RNE	De az előbb te vágtaid hozzám, hogy a 2/3-része. (ránéz)
47	4	1	DOK		Nem találtam meg benne, amit te mondtál. Tőlem lehet fanyűvő, de akkor le van vágva könyökből a keze. Na, mi legyen?
48	4	2	USZJNEI		Legyen vaddisznó.
49	5	2	IJ		Én erre azt mondtam, hogy denevér.
50	5	1	USZJNEI	RPO	Én is azt mondtam, hogy denevér. Akkor ez egy denevér. Legyen piros és akkor mindenevér. (ránéz)
51	6	1	IJ		Szerintem ez egy kikészített bőr.
52	6	2	KTOV		Én is azt mondtam, de olyan, mint a Gyalog kakukkban a farkas, itt van az orra.
53	6	1	USZJNEI		Feje, füle, pofa izé.
54	7	2	IJ	RPO	Erre én nyakékeket mondtam. (ránéz)
55	7	1	UJ		Én erre azt mondtam, hogy olyan, mint egy harcos sisak a rómaiaknál. Vagy két indián csaj szeméből, itt a toll, arca, teste.
56	7	2	SI	RPO	Van ilyen maja nyakék. Én ebből nem engedek. (ránéz)
57	7	1	USZJI		Szerintem ez egy maja nyakék lesz. Ezt a legőszintebben mondom.
58	8	2	IJJ		Én erre azt mondtam, hogy hőtérképe valami rágcsálónak. Ez itt a gerince.
59	8	1	UJ		Én erre azt mondtam, hogy kínai vagy japán harcos. Itt a sisakja, arca, nagy táblákkal van levédve a keze, lába.
60	8	2	HEJ	KR	Azt vértnek hívják, igen. És a kínaiaknak sose volt ilyen harci sisakjuk.
61	8	1	KTOV		Akkor legyen egy fantáziafilm-szereplő.
62	8	2	USZJNEI		Jó, legyen harcos.
63	9	1	IJ		Erre azt mondtam, hogy predátor, fogai szeme. Itt meg diskuráló grófnők.
64	9	2	UJ		Susmus, én azt mondtam.
65	9	1	KTOV		Ott vannak a fejek.

66	9	2	HEJN		Teljesen.
67	9	1	USZJNEI		Akkor konszenzus.
68	10	2	IJ		Tulipán.
69	10	1	UJ		Nekem katasztrófa.
70	10	2	STOV	RPO	Nézd meg itt a szára, mindene megvan. (ránéz)
71	10	1	UJ		Ja, és baltával kettévágták? Még mindig az enyém áll a legközelebb, én egy nagyon csúnya kollégiumi buli alatt láttam ilyesmiket. Vagy pedig a tárlemez, amit vízfestékkel tettek tisztába, és akkor itt vannak az idegsejtek, látod ezek itt baktériumok.
72	10	2	SI		De nem olyan, mint egy tulipán?
73	10	1	USZJNEI		De, roncs tulipán, aki egyébként vigyorog, mert itt a két szeme, szája.

Magyarázat: ssz = sorszám, tbl: Rorschach-tábla száma: nem: férfi = 1; nő = 2; jel-1 és jel-2; kód, rövidítve.

Tekintsük át az egyes döntési helyzetekben kialakult hatalmi viszonyokat!

- I.: Nő („Nőstény szarvasbogár”)
- II.: Férfi („Két törpe összerúg és vérzik a bokájuk”)
- III.: Nő független döntés („két nő, kész!”)
- IV.: Férfi („vaddisznó”)
- V.: („tökéletes megegyezés”, de a férfi humora „mindenre vér” -t üzen)
- VI.: Nő („Gyalogkakukokban a farkas”)
- VII.: Nő („Maja nyakék”)
- VIII.: Férfi („Japán harcos”)
- IX.: Tökéletes összeszövődés („susmus”)
- X.: Nő („Roncs tulipán”)

A döntéseket kézben tartó fél a feleség, a férj olyan helyzetekben kap döntési jogot, amelyek érzelmi természetűek, femininek (II., VIII.), szorongásgerjesztők (IV).

Ezúttal (a jegyzőkönyv terjedelme miatt is) eltekintünk a 10 tábla mindegyikének végigelemzésétől, csupán az első („kapcsolatrepresentáns”) tábla és az utolsó (X-es), a közös életszínert és ennek perspektíváját tükröző kimeneteli üzeneteket vizsgáljuk meg.

Honnan („itt és most” helyzet) merre, hová (jövőkép) halad ez a pár, és milyen esélyek vannak a párkapcsolati távlatokat illetően?

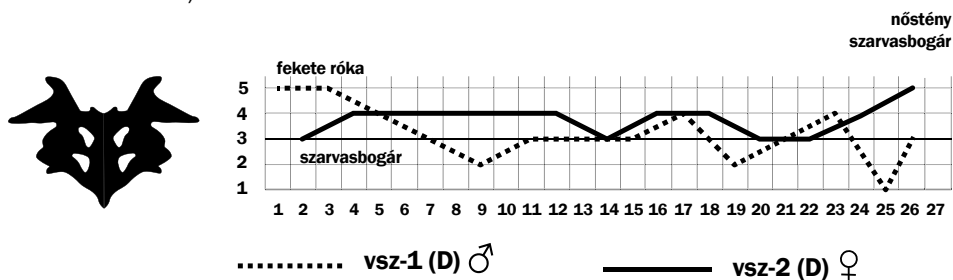
A folyamatdinamika produktumaira (az egyes táblák döntő választartalmaira) azért tekintünk rá, hogy a tudatelőttés üzeneteiből összefonódó interpretációs hipotézis megalkotásával segítsük elő a párkapcsolat megértését. (Már ehelyütt utalunk azonban arra, hogy a szimbolikus üzenetek deszifrózása elsősorban a klinikai és terápiás munkaterület számára jelenthet többlettértéket. Ezért az alapfokon tájékozódás számára nem „tananyag”, csupán a megértés vezérfonalául szolgálhat.)

Folyamatelemzés

A vizsgálathoz nagy lendülettel kezdtek hozzá (27 interakciós egység az első táblán), a bemutatkozási helyzetben (ez az I. tábla felszólító jellege) fontosnak találták, hogy megfelelően „együtműködjenek”. A hosszú (73 jelölhető egységet alkotó) alkufolyamatban az első – bemutatkozási – helyzeten kívül a közös identitás (III. tábla) és az autoritáshoz, maskulin erőhöz való viszony (IV. tábla) jelentett még hosszabb alkufolyamati erőteret. A többi feladategységben (táblán) kevésbé küzdöttek meg a záró megegyezés kialakításáért.

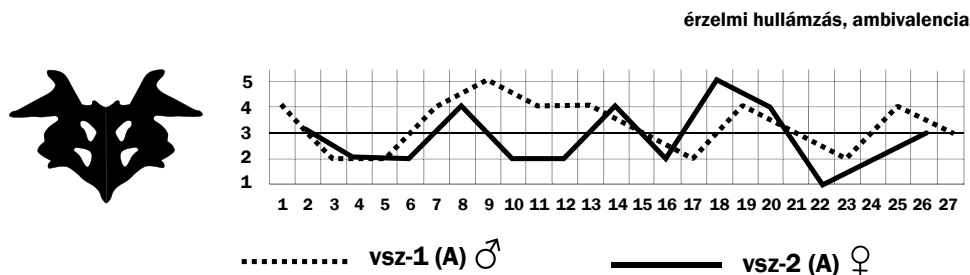
A viszonydimenziók szerinti feltárásban az első tábla megoldásának menetében szinte úgy képeződött le viszonyuk, mint cseppben tükröződik a tenger. Szemléljük meg az első tábla dominancia dimenziójának páros elrendeződéseit.

Dominancia, I. tábla

1. ábra. Dominancia, I. tábla

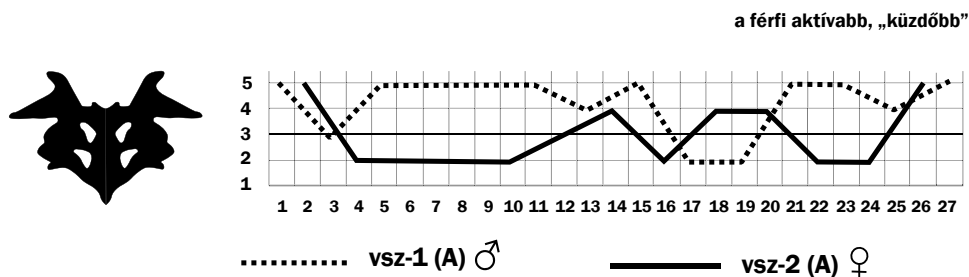
Ádám domináns, indító erőpozíciójából látjuk a „hanyatlási folyamatot”, amelyben önálvető próbálkozásai (3 ízben) eredménytelenek maradtak. Éva a férfival ellentétben a dominancia térfelén maradt mindvégig, és a férfi rivális próbálkozásait (17. és 23. egység) éppúgy igyekezett vetélkedéseivel leszerelni, mint ahogyan figyelmen kívül hagyta a férfi önálvető ajánlkozásait is. Indító javaslatát erőszakosan keresztülvitte, a férfi pedig utolsó szó kimondási lehetőségével fogalmazta meg a „nőstény” erőszakot,

2. ábra. Ádám és Éva intimitásmenete, I. tábla

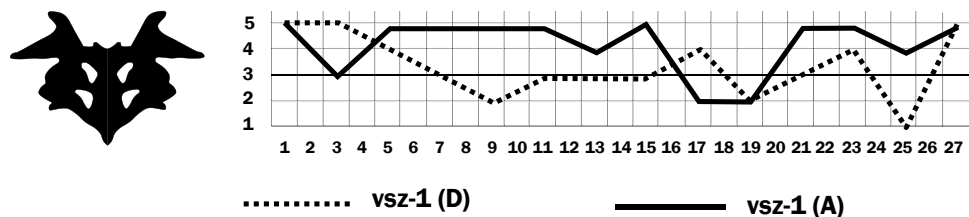
alárendelve magát a női hatalomnak. Éva erőszakos attitűdje szükségessé teszi az intimitásviszonyok feltárását is.

Amint a fenti, az intimitásdimenziók viszonyát láttató ábra tükrözi, a semleges szinttől jelentősen eltérő „fenn-lenn” ingadozást láthatunk mindkettőjüknél. Éva magasabb és mélyebb érzelmi hullámokat él át, de Ádám „mérésékelt hőfoka” (4-es értékek!) is képes fellobbanni (9-es interakció), amikor esélyt érez a „győzelemre”. Éva érzelmi csúcspontja (18-as egység) ehhez a mondathoz kötődik: „Akkor találjunk valami harmadikat.”

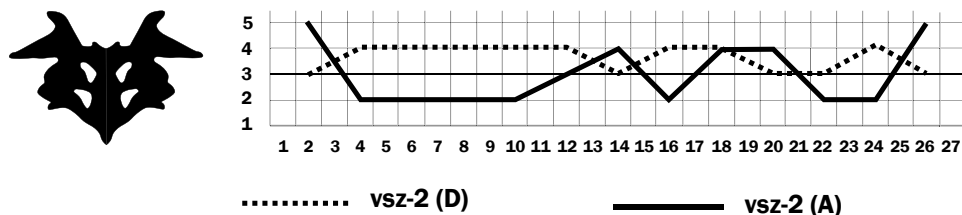
3. ábra. Ádám és Éva aktivitásmenete, I. tábla

Az aktivitásra vonatkozó kölcsönösségi viszonyminta (3. ábra) azt tárja élénk, hogy Ádám az együttműködésért küzd, a pozitív térfélen marad csaknem végig. Akkor veszt erejéből, amikor Éva felveti számára, hogy „Akkor találjunk valami harmadikat” (17–18–19-es BSU). Éva zuhanórepülésben jut át az akadályozó térféltre a negyedik akcióegységben (ez az ő második válasza!), ettől kezdve döntően ebben a szerepében is marad. Ádám sokkal jobban küzd a kapcsolatért, mint saját férfi dominanciájáért. Eről árulkodik a dominancia vs. aktivitás diagram pár, melyet a 4. ábrán szemléltetünk.

4. ábra. Ádám I. táblán mutatott aktivitása és dominanciája

Éva ezzel szemben túlnyomóan az akadályozó aktivitásban „tevékeny”, a negatív térfélen tartva a feladatmegoldás „elősegítését”, miközben dominanciája intenzív (lásd 5. ábra).

5. ábra. Dominancia (szaggatott) és aktivitás (vonal) viszonya Évánál az I. táblán

A bemutatkozási helyzetkép kedvezőtlen. Együttműködés helyett Éva egyoldalú és tekintetbevétel nélküli dominanciáját, szeretetlenségét és a közös produktumot gátló aktivitását találjuk jellemzőnek. Ádám erőbevetése mindezek ellenére erőteljes. Aktívan küzd a közös produktum létrehozásáért, érzelmileg kevésbé ingadozó, mint párja, noha ambivalenciája kétségtelen.

Ádám nem tud domináns helyzetet elérni, bármit tesz, Éva fölékerekedve, önszempontúan dönt, kényszerűen elfogadtatva vele akaratát. A küzdelemben Ádám alulmarad. A viszonyminták kritikus pontja a 17–18–19-es textusegységhez kötődik, melynek szövegét érdemes visszaidéznünk:

17. Ádám: Ellenben egy szarvasbogár az pont ilyen (ironikusan): ezt a képet találok meg a határozóban.

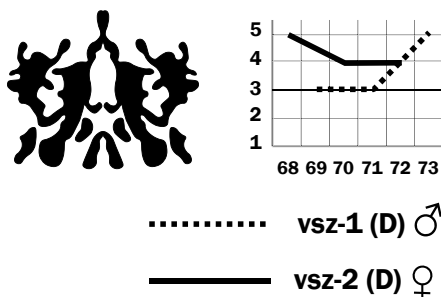
18. Éva: Akkor találjunk egy harmadikat.

19. Ádám: Nincs harmadik. Most miért? Harmadik előbb is eszembe jutott volna, azt mondanám most a róka helyett (ránéz Évára).

Ha a „bemeneti” oldalt, a bemutatkozás jelenét megnéztük, tekintsünk most a kimenetelre is.

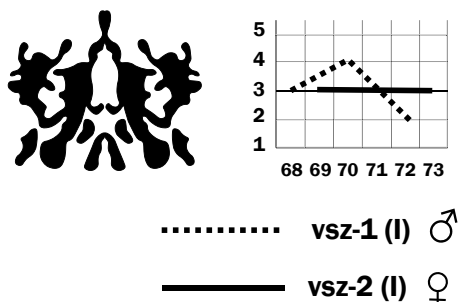
Hogyan élnek a közös életükben? (X. tábla) Milyenek a távlati kilátásaik? (záróválasz).

Dominancia, X. tábla

6. ábra. Dominancia X. tábla – Ádám és Éva (Ádámot a szaggatott, Évát az egyenes vonal jelzi)

Dominancia, X. tábla

7. ábra. Intimitás X. tábla – Ádám és Éva (Ádámot a szaggatott, Évát az egyenes vonal jelzi)

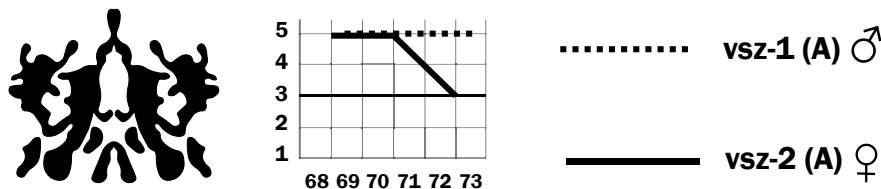
A dominanciaviszonyok terén mindkettő az egymással vetélkedő, kölcsönösen domináns pozícióban rögzült (6. ábra). A „harcos” térfélen küzdenek. Ádám békés indítása (3 érték) felszökik az 5-ös értékre, így reagál Évára.

Az intimitás dimenziójában Ádámot egyenletes semlegesség jellemzi, míg felesége az érzelmek hullámszásában, ambivalens váltakozásában az elutasító, negatív érzelmi térfél felé tendál (lásd 7. ábra).

Aktivitásuk, a „közös ügy” megoldására vonatkozó erejük még elengedő volna ahhoz, hogy a megoldást elősegítő lépéseket tegyenek, de Éva ereje a letörés felé, aktivitása a semlegesség irányába halad. A férfi aktivitása még magas fokú, töretlen, de érzelmileg már semleges (8. ábra).

A kapcsolati folyamat elejére és végére rátekintve megállapíthatjuk, hogy kedvezőtlen kapcsolati bemutatkozást, érzelmileg Éva oldaláról ambivalenciát és hőfokcsökkenést, dominanciaörző, erőszakos és tekintetbevétel nélküli viszonyulást figyelhattunk meg. Ádám „küzdelmére” is ráláthattunk, melyet felesége megnyeréséért, együttműködésének eléréséért tett, hiábavalóan. Éva a döntést saját javaslata alapján erőszakolta ki, mire Ádám a nőstény (szarvasbogár) jelzővel megtoldott „kombináció” árán

Aktivitás, X. tábla

8. ábra. Aktivitás X. tábla – Ádám és Éva (Ádámot a szaggatott, Évát az egyenes vonal jelzi)

maradt benn a kikényszerített döntésben. Az indító érzelmi erőbevetésben Ádám felülmúlta feleségét, aki inkább a negatív érzelmek megnyilvánulásában jeleskedett.

A Közös Rorschach alkufolyamat végére a kialakuló kép azt láttatja, hogy az élet-színtéren és a jövő felé kilépésben (X. tábla) az erejét vesztett érzelmek (Ádám), az ambivalenciaérzések (Éva), a dominanciapozícióért versengés, Ádám aktivitásának (immár érzelmektől nem befolyásolt) épsége, viszont Éva indítékerőinek megcsappanása figyelhető meg.

Ehelyütt akár be is fejezhetnénk elemzésünket. Kössük azonban össze a kezdetet a véggel oly módon, hogy a szimbolikus üzenettartalmakat desiffrózzuk. Valamennyi Rorschach-táblán megvizsgáljuk a döntéstartalmat. Jelentés szempontjából az egyéni Rorschach-vizsgálat „tartalom” (III. oszlop) jeleinek a teszt használatában érvényes jelentéseit használtuk fel (Mérei, 2002).

Értelmezési munkánknak ez a része elsősorban a pszichoterápia (egyéni, pár, család) módszertani területen beavatódó (tanuló) vagy terápiás munkát végző szakemberek számára jelenthet szakmai többletet, hiszen a terápiás helyzetben is ezzel a „harmadik füllel” (Luban-Plozza és Dickhaut, 1998) hallgatjuk és desiffrózzuk a kliens/páciens metaforikus vagy többjelentésű közléseit.

A Rorschach-üzenettartalmak „csatornáján át” kiáradó, nagy lelki nyomású üzenetek felől közelítve, az indítás vitája a „fekete róka” (Ádám) és a „szarvasbogár” (Éva) között zajlik. A párbeszéd „kiszólásai” („Zsákutcába fogunk így jutni”, „Akkor találjunk egy harmadikat”, „Ha megkötöd magad, akkor semmi értelme végigcsinálni”) a kapcsolatra is vonatkoztathatók, hiszen itt önmagukat mutatják be. Olyannyira, hogy a férfi záró összegzése („Szerintem egy nőstény szarvasbogár. És most volt a 10. évfordulónk”) ezt kétségtelenné teszi. A tízéves házasságra utalás egyértelmű.

Az érzelmi helyzet szempontjából így szól az elfogadott üzenet (II. tábla): „két törpe összerúg, és vérzik a bokájuk”. A törpék (= soha felnőni nem tudó lények) megsebzik egymást a bokájukon („megütheted a bokádat!” = veszélybe kerülsz). A jelentés azt sugallja: a házaspár érzelmi kapcsolata veszélyben van. Érzelmileg nem „nőttek fel”. Ez az alaphelyzet. (Csakhogy a párkapcsolat nem homokozóban folytatott játék!)

A III. (identitás) táblán a férfi-nő páros helyett (mindenáron) két nő szerepel, ami a férfierő hiányát üzeni ebben a kapcsolatban. Itt Éva az úr.

Az autoritás (maszkulinitás) hívóhelyzetében (IV.) a férfi ragaszkodik a „vadkan” tartalomhoz (= erő és vadság képviseli számára a férfiasságot). Éva ezt tiszteletben tudja tartani, de vad „disznóra” degradálja a férfierőt.

Az V. (realitás) táblán látszatra tökéletes összhang csendül ki, az élet realiztikus dolgaiban nincs köztük ellentét. A férfi az egyetértést humorával emeli meg (denevér-denevér-mindene vér), benne („cry for help”) szól a sebzettségéről („min[dene]-vér”).

A szexualitás (VI.) hívóhelyzetében Éva „a szexuális helyzetet” „Gyalog kakukk farkasának” degradációjával teszi nevetségessé. Uralja a helyzetet, „kasztrálja” férje szexuális nembeliségét.

A nőiség (VII.) hívótábláján a „maja nyakék” tartalom (= klasszikusan értékes kincs) nem képezheti vita tárgyát. Éva azt szögezi le: „Én ebből nem engedek.” Ádám behódolva erősíti meg: (ezt én is) „a legőszintebben mondom”. Ádám „lovagszerep-

ben” szolgálja Évát, aki ezt megkívánja. A szexualitásban azonban Éva annullálja, kvázi kasztrálja párját.

A gyengéd kötődés helyzetében (VIII.) az agresszió helyettesíti a gyengédséget a férfi számára (= „japán harcos”), ezt a feleség helyesli. Ha nincs pozitív stroke, van helyette negatív (ütés). Kettejük „harcában” a szamuráj mindent elvisel, Ádám hős.

A teljesítmény (IX.) területén a „predátor” rémképétől a „diskuráló grófnőig” halad az egyezés, utóbbiban konszenzusra jutnak. Diskuráló grófnők (ráérnek csevegni, mert „urak”). A közös vágyott helyzet a „suskus”. Valóban ezt művelik. Játshmájuk tökéletes.

Végül a X. táblán a tulipán (= nőiség) és a katasztrófa (= a férfi megajánlott üzenete) felől destruktív lépéseken át jutnak el a „roncs tulipánig” (melynek „szeme van és vigyorog”).

A kapcsolat perspektívájában ez a záradék nem ad pozitív esélyt a viszony hosszú távú fennmaradásának. A nő X. táblán (18-as egységben) nyújtott egyetlen (kiugróan) pozitív érzelemhez kötött üzenetét szükséges visszaidéznünk: „Akkor találjunk egy harmadikat!” Mivel ez a javaslat az indító helyzetben is elhangzott már a nő szájából (I. 18. „Akkor találjunk valami harmadikat”), a kapcsolat kinyitása bejósolható jövő. Aligha remélhetjük, ugyanis, hogy ez a harmadik egy közös gyermek lenne. A férfi érzelmileg kötöttebb (I. 19. „Nincs harmadik. Most miért? Harmadik előbb is eszembe juthatott volna, azt mondanám most a róka helyett”). Számára a harcos csatározás, a küzdelem, az agresszió az érzelmek pótléka (VIII. „gyengédség” táblán „japán harcos”). Azzal pedig a feleség is egyetért, hogy az agresszió, az egymással csatározás gyengédségpótlék, mivel ő kifejezetten ezt műveli férjével. A „suskus” egymással összhangban a (tudattalan) összejátszást tárja fel előttünk.

Az összkép ebben a viszonyban a harcos, „fallikus nő” és őt kiszolgáló párja közti „fallikus kollúzió” dinamikáját (Willi, 1978) tükrözi azzal az eséllyel, hogy Éva „férfiatlanítási buzgalmában” a kapcsolat a „harmadik” felé kinyitással zátonyra fut.

A pár kollúziómentesítése (párterápiája) kínálja e helyzet egyedüli reményteli megoldását. Ezt azonban a kollúzív viszonyban élő párnak csak akkor ajánlhatjuk, ha ők kérik segítségünket.

MÁSODIK ESET: „MARADJ(UNK) KISLÁNY(OK)”

Anorexia nervosában szenvedő lány és anyja kapcsolata

Második esetelemzésünket a klinikum világából választottuk. Ebben indokolt ugyanis a tartalmi analízis elvégzése is, így teljes processzometriai feldolgozást mutathatunk be.

Egy 15 éves, anorexia nervosában szenvedő lány és 42 éves édesanyja kapcsolatának mélyére tekintünk. A felszín (viselkedési manifesztáció) felől haladunk a kifejezési folyosón a projektált tartalmak, mint szimbolikus, „virágnyelven” küldött üzenetek felé. Ebben a Mérei-féle felszólító jelleg koncepciót követjük (Mérei, 1947).

A vizsgálati személyről és családjáról

A lány második gyermek, nővére sikeresen végzi az egyetemet. Édesapja foglalkozása (értelmiségi diplomás) és nővére választott szakmája azonos. Évi (nevezzük őt így) „tizenegy évesen veszítette el az étvágát”. Gimnáziumba kerülve nagy nehézségekkel találta magát szemben. Baráti körében megrendült a bizalma, legjobb barátjánője szerelembe bonyolódott. Ez az érzés Évit még nem érintette meg. Csúnyának érezte magát, a fiúktól tartózkodott.

Édesanyja mindig fokozottan törődött vele, ő volt a legkisebb, gyengébb gyermek. Az utóbbi időben már idegesítette anyja gyámkodása, de mégis úgy érezte, az ő segítségére számíthat.

A koplalási szokás folyamatosan alakult ki, először csak nem reggelizett, idegesen ment az iskolába. Aztán az ebédet hagyta ki, mert mindig rohanni kellett valahova (különórák, sport). Ha tornázott, úgy érezte, más lelkiállapotba került. Tapasztalta, hogy a testsúlya csökken, ennek egyre jobban örült. Osztálytársától hallotta, hogy lehet veszélytelenül bezabálni, csak meg kell hánytatnia magát utána. Anyja egy ízben az esti hánytatását észrevette, kétségbeesett tőle. Mindig szerette etetni a lányát, akinek rapszodikus evési szokásai aggasztották.

Hosszas huzavona után megegyeztek, hogy orvoshoz fordulnak. A diagnosztizált anorexia (súlyos fogyás, menses kimaradása, szőrnövés-fokozódás, éhségödéma a lábon, önhánytatás, több mint egy éve fennálló, rosszabbodó állapot, fokozott testi igénybevételek [tornázás] stb.), a kórisme nyomán megkezdődött a kezelés, amelyben a pszichoterápia is helyt kapott. Az anya készségessége felvetette a családterápia lehetőségét is. A KRV vizsgálatban szívesen vettek részt. Az édesanya a lányát engedte előre, miután ő leült, az üresen maradt széken foglalt helyet.

A következőkben a (felek írásban rögzített engedélyével) magnetofonra felvett, már lejelölt jegyzőkönyvet mutatjuk be. A kiemeléssel jelöljük meg az értelmezett üzeneteket. A VII-es táblát (mely az anyaság, női identitás, a saját anyához való viszony három réteget tárja fel) felszólító jellege és az informatív dialógusból feltáruló üzenetek miatt teljes egészében kiemeltük, hogy a mélyebb jelentésrétegekre is rávilágíthasunk. Ezúton köszönöm a processzometria pszichometriai tökéletesítésén fáradozó Csákvári Zsófiának, Kiss Dalmának és Vetier Annának a jelölés munkájának (egymástól független) elvégzését, majd az interrater reliabilitás ellenőrzését. Ez a jegyzőkönyv is részét képezi a jelölési megbízhatóságot tesztelő vizsgálatnak (Bagdy, Csákvári, Kiss, Vetier és Vargha, 2006).

A Közös Rorschach-jegyzőkönyv jelölése

2. táblázat. Anya-lánya KRV-jegyzőkönyve

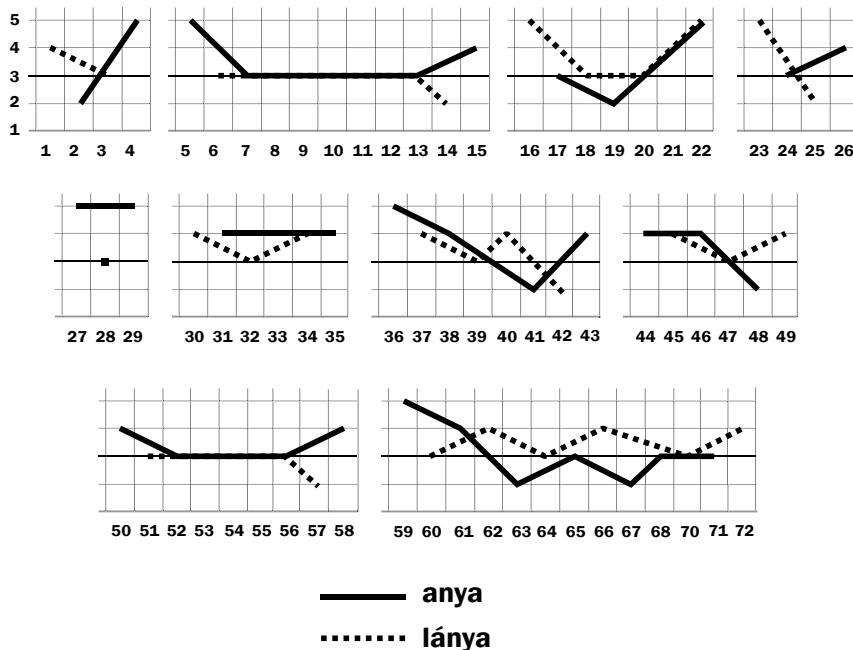
ssz	tbl	N	jel-1	jel-2	szöveg
1	1	2	IK		Hm?
2	1	1	UJ		Nekem lepkéhez hasonlít.
3	1	2	HEJN		Jó, elfogadom.
4	1	1	USZJNEI		Szárnyai is vannak.
5	2	2	IK	F	Mondd, mi ez?
6	2	1	FV		Mire tippelsz? Valami csúfság. Hogyan kell nézni?
7	2	2	FV		Ahogy tetszik.
8	2	1	KV		Egyik rondább, mint a másik.
9	2	2	UJ		Mintha két kéz lenne és valamit fogna.
10	2	1	UJ		Igen? A véresek az ujjak? Nekem bivalyra hasonlít.
11	2	2	HEJN		Meglehet.
12	2	1	KV		Nem tudom, mi a piros.
13	2	2	MTOV		Nem is bivaly, két medve.
14	2	1	MTOV	MK	Igen, szinkronban. Lehet, felfalnak valamit, és a véres dolgok maradnak ott, nem?
15	2	2	USZTNNEI		Ühm.
16	3	2	IJ		Szerintem két ember, két nő. Itt. (mutatja)
17	3	1	MTOV		Igen két ember és valamit csinálnak.
18	3	2	HEJN		Igen.
19	3	1	KTOV	MK	Nem mosnak, hanem korongoznak, nem?
20	3	2	KTOV		Igen. Mik ezek a vérfoltok? Lehet, hogy nézi őket valaki, csak az nem látszik.
21	3	1	SI		Két nő, csinálnak valamit.
22	3	2	USZJNEI		Ellenségeskednek.
23	4	1	IJN		Valami hasonszőrű volt már.
24	4	2	UJ		Szőrös állat.
25	4	1	MTOV		Ez az! Szőrös állat vagy bogár. Valami ronda szőrös állat, nem?
26	4	2	USZJNNEI		Igen.
27	5	1	ITJ		Nekem ez denevér.
28	5	2	MTOV		Tényleg, itt vannak a lábai.
29	5	1	USZJNEI		Biztos denevér.
30	6	2	IK		Mennyi ilyen van még? Na, ez mi lehet?
31	6	1	BIZT		Legyen ötleted, majd én elfogadom.
32	6	2	UJ		Tengeri élőlény, tengeri csillag.
33	6	1	ELL		A csillagnak nem ilyen alakja van.
34	6	2	STOV		Tengeri herkentyű.
35	6	1	USZJNNEI		Jó! Ez jó.
36	7	1	ITJ		Feltrancsírozott nyuszi.

37	7	2	ELL		De nem egy, hanem négy.
38	7	1	STOV		Így feltrancsírozva és szétcincálva.
39	7	2	MTOV		Phú! De akkor is kettő.
40	7	2	STOV		Így a lába, a teste.
41	7	1	IG		Szegény. Nincs jobb ötletem.
42	7	2	DOK		Szegény kis feltrancsírozott nyuszi. Nincs jobb ötletem, nem?
43	7	1	USZJNNEI		Jó.
44	8	1	IK		Itt szép színes valami! Milyen állat van rózsaszín?
45	8	2	ELL		A rózsaszín párduc, de ez nem olyan jellegű.
46	8	1	STOV		Van négy lába, de mire mászik?
47	8	2	FV		Elég egy részét elfogadni, de a többit passzoljuk.
48	8	1	IG		Biztos a két állat.
49	8	2	USZJNNEI		Jó.
50	9	1	IK		Mennyi pacnit kapunk! Van ötleted?
51	9	2	FV		Hát nem látom.
52	9	1	FV		Így sem jobb!
53	9	2	UJ		Tudod mit? Lámpa, mécses lángja.
54	9	1	HEJN		Ühm, nem rossz ötlet.
55	9	2	KTOV		Középen ég ez a dísz.
56	9	1	HEJN		Nem rossz ötlet.
57	9	2	DOK		Elfogadod?
58	9	1	USZJNNEI		El, ügyes vagy.
59	10	1	ITJ		Jaj, de szép! Ott egy vár!
60	10	2	UJ		Polip.
61	10	1	SI		Ott egy vár.
52	10	2	STOV		Rákok.
63	10	1	MTOV	MK	Ez hínárféle, nem?
64	10	2	HEJN		Ühm.
65	10	1	TK		Mi ez a kék? Hidacska?
66	10	2	ELL		Nem jó.
67	10	1	OSSZ	MK	Akkor az egész nagy víz és közte sziget, nem?
68	10	2	HEJN		Igen.
69	10	1	KTOV		Szigeten a vár, és sok-sok állat, polip, pók.
70	10	2	HEJN		Ühm.
71	10	1	KTOV		Halacska.
72	10	2	USZJNNEI		Ühm.

Magyarázat: ssz = sorszám, tbl: Rorschach-tábla száma; nem: anya = 1; lány = 2; jel-1 és jel-2; kód, rövidítve.

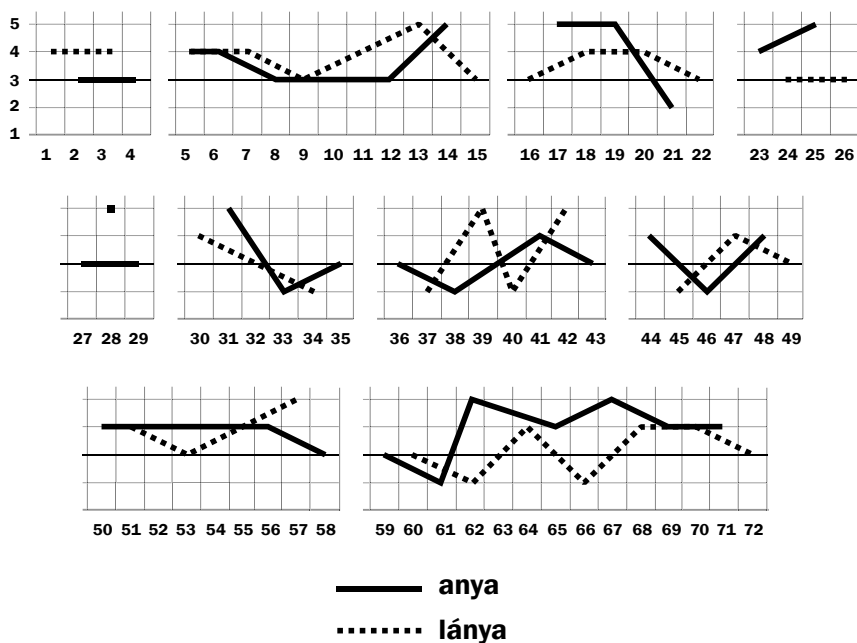
Elemzési folyamat

Vizsgáljuk meg először a dominanciaviszonyokat!

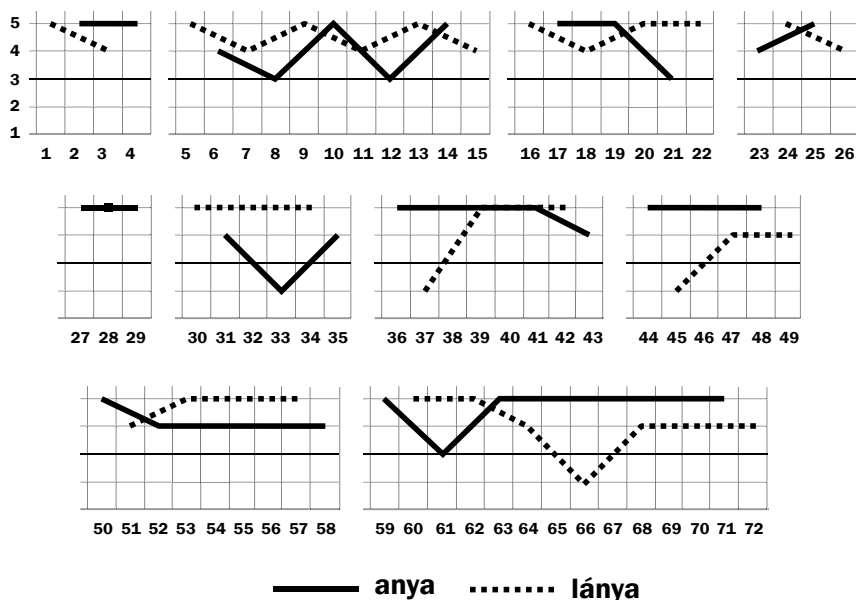
9. ábra. Dominanciaviszony folyamata az I–X-es táblán (az anya jelzése az egyenes vonal, a lányáé a szaggatott vonal, a továbbiakban a két személy jelzése állandó)

A semleges (3-as) feletti zónába kerülő értékek az önérvényesítési törekvés jelzései. Többségében mindvégig ezek uradják a helyzetet, de az anya hétszer kísérli meg az (enyhe fokú) alárendelődést (II., III., IV., VI., VII., X. tábla). Többnyire azonban innen visszatér a „küzdelmi” térbe (III., IV., VII., X. táblákon). A dominancia térfélen is hét esetben kerül lánya fölé, erőteljesebb lépésekkel, mint a lánya. A „föle-alá rendelődő lépések tánca” az anyát jellemzi, mintha „körültáncolná” lányát, azonban végül mégsem enged. Küzdelem zajlik tehát, az anya halvány önmegadó próbálkozásából visszatáncol a dominanciába, de az alárendelődés felmutatási készségével azt láttatja, hogy ő kompromisszumkész és segítő. Ha a szöveget (Rorschach-jegyzőkönyvet) olvasuk, ez a benyomás létre is jöhet bennünk.

10. ábra. Intimitás az I–X-es táblákon

Az intimitásviszony (lásd 10. ábra) kifejezésére rátekintve az első két helyzetben (I–II. tábla) a pozitív érzelmek térfelén folyik az üzenetváltás. A dominancia és intimitás pozitív kapcsolódása (magas szintje) a szimmetrikus együttműködő kapcsolat jellemzője. Az első (bemutakozási) helyzetben ezt láthatjuk, amely a második lépésben komplementer együttműködésbe vált át az anya elmozdulásának köszönhetően. Itt alárendelődik. A harmadik táblán azonban az anya negatív érzelmi térfélre lendül át (ennek a tartalmakkal való összefüggését érdemes majd szemügyre vennünk), a VI. táblától kezdve pedig kettejük érzelmi fenn-lenn, ambivalens viszonya „csatázik egymással”. Fokozatát illetően „enyhe” negatív kibillenéseket láthatunk, a szélső negatív indulat hiányzik. Csak a IV., V. és IX. tábla „békés”, az anya „enged” (dominanciaérték: 2) és pozitív érzelmeket ad (érzelem: 4 és 5). Az „autoritás” felszólító ingerhelyzetében enged, a „realitástudatot” tükröző V. táblán azonban éppen fordítva, az anya dominál (5 kétszer), míg Évi a semleges pozícióból igen sok érzelmet ad (1 : 5). A „realitásban én vagyok az úr, nem a szeretet számít” – üzeni ez a viszonyulás az anya részéről. Évi viszont ekkor is tud a számára érzelmet adni. Ahol pedig a „teljesítmény” hívóhelyzete jelenik meg (a IX. tábla), ott ismét az anyai dominanciával vezetett (illeszkedő, komplementer), együttműködő (érzelem+ és aktivitás+) viszonyminta jelenik meg. „Tudok anyai vezetéssel teljesítményt produkálni” – üzeni ez a viszonyminta.

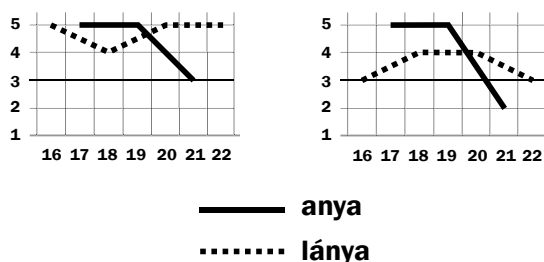

11. ábra. Aktivitás az I-X-es táblákon

Az aktivitás minősége is fontos összetevője a „hatalom vs. érzelem” viszonyoknak. A közös válaszra törekvő első öt feladathelyzetében (I–V. tábla – vagyis az első felében) a megoldásra törekvő, azt elősegítő buzgalom figyelhető meg, Évi magasabb „hőfokon”, az anya nagyobb ingadozásokkal aktív. Amikor azonban a VI. (szexualitással összefüggő) felszólítás megjelenik és az anya átlendül akadályozó akcióba, Évi „beindul”, és egy kivétellel (IX., közös munka tábla) minden új döntési helyzetben akadályozó interakcióval áll elő (VII., VIII., IX. táblákon).

Elemzés táblánként, „felszólító jellegek összefüggésében”

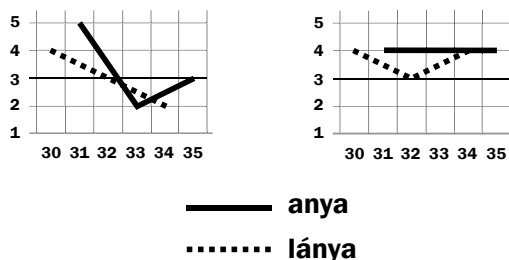
Ha a diagramokról leolvasható, a helyzetben formálódó viszonyminták szövődésének útját a kibontakozó (tartalmi) üzenetekkel egybevetve nyomon kísérjük, megállapíthatjuk, hogy a bemutatkozási helyzet (I. tábla) „felhőtlen” arculata a szimmetrikus-együttműködő, közös aktivitásra törekvő állapotot tárja elénk (dominancia +, aktivitás +, intimitás + térfélen van, kölcsönösen!). Az érzelmi érettségi szintre kérdező második lépésben (II. tábla) Évi intenzív aktivitással (aktivitás: 5,4), „harcos önérvényesítéssel” (dominancia: 5,4) magas érzelmi hőfokon (intimitás: 4,5) vetélkedik anyjával, aki viszont kevesebb érzelmet, kevesebb (és szélsőségesen változó) aktivitást, semleges pozíciót, majd „behódolást” mutat (dependencia: 2 pont). Lányához, annak javaslatához kapcsolódik, annak ötletét „tölti fel” fenyegető tartalommal („véres ujjak”). (Az anya behívja a helyzetbe a félelmet.) Kapcsolatdinamikai szempontból a III.

12. ábra. A III-as tábla aktivitási (bal oldali ábra) és intimitási (jobb oldali ábra) diagramjai

(közös identitás) tábla a lány „győzelmét” tükrözi anyja felett. Magas aktivitási erővel, Évi részéről azonban anyjától eltérően kevesebb kimutatott érzellemmel vesz részt az alkuban, melyet eldönt Évi ötlete („két ember, két nő, csinálnak valamit”), és fejlődik végül olyan záradékká, hogy (ezek) „ellenségeskednek”. Már itt észrevehetjük, hogy a viselkedés aktivitásfokozódása és az együttműködésben (viselkedésben) megjelenő érzelmek csökkenése jelezhet valamit. Az alkuba került tartalom adja meg ehhez a kulcsot: „ellenségeskednek”. Az indulat nincs már fenn (a viselkedési szinten), kifutott a kínáló „harmadikra”, a projekciós mezőre. A lány kimondta, hogy a „két nő” (anya és lánya) ellenségeskednek. A közös projekciós mező átmeneti tere „hordozza” és mutatja fel a rejtett ellenségességet.

Az autoritás és realitás (IV. és V.) hívótábláján az interakciós mintázat azt jelzi, hogy a tekintélyi helyzetről, autoritásszerepről az anya kész lemondani, „gyengíti pozícióját”, a projekciós mezőben pedig egyetértenek az autoritás elutasításával és a tőle való félelemmel („ronda, szőrös állat”). Figyelembe véve, hogy ez a kép az „apareprezentáns”, a férfiszimbólum, az üzenet mindkettejük esetében ennek elutasítását és félelmüket fejezi ki. A realitás színterén (V. tábla) az anya egyértelmű irányító szerepében egyeznek meg. A VI-os mező (szexualitás) belépése azonban rányit az anya paradox kommunikációs lépéskészségére, a feltétlen elfogadás látszata mögötti meghatározó szerepre: „legyen ötleted”, „elfogadom”. Ennek során azonban az ígérettel ellentétes viselkedés tűnik fel. Amikor Évi eleget tesz a felszólításnak, anyja azonnal elutasítja az ötletét. Hiába dominál (na) a lány, a valódi (rejtett) karmester az anya.

13. ábra. Intimitás (bal oldal) és dominancia (jobb oldal) diagramjai, VI-os tábla

A szexualitásban az úgy devalválására bírja rá lányát („a tengeri csillagból így lesz tengeri herkentyű”). Az üzenet így szól(hat): „ez semmi, nincs jelentősége”. Megtetézi ezt a helyzetet az anya magas érzelmi hőfoka is, kölcsönös ambivalenciával (13. ábra). A viszonyminta üzenete pedig az: „Úgy irányítok, hogy azt érezd, te vezetsz.”

Az itt felszínre kerülő dinamikai jelenség egyrészt a double bind („mondj” – „elfogadom” – majd mégis cáfolja a mondottakat. Eleget tenni tehát nem lehet.). Másrészt a kerülőutas hatalomszerzés (kontrollmegragadás) metakomplementer viszony jelenségére nyithatunk rá, amely ambivalens érzelmek talaján születik (13. ábra). Idézzük vissza a dialógust:

Lány: Mennyi ilyen van még? Na, ez mi lehet?

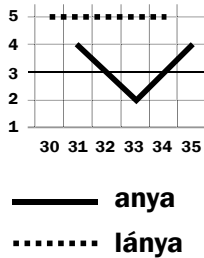
Anya: Legyen ötleted, majd én elfogadom.

Lány: Tengeri élőlény, tengeri csillag.

Anya: A tengeri csillagnak nem ilyen alakja van.

Lány: Tengeri herkentyű.

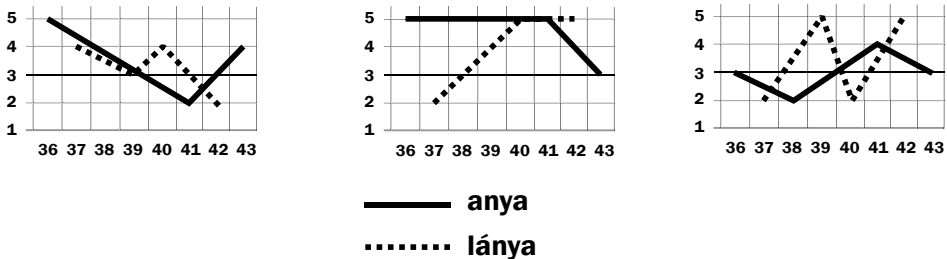
Anya: Jó. Ez így jó.

14. ábra. Aktivitás diagram, VI-os tábla

Az anya „dolgoztatja” a lányát, ezt az aktivitásdiagram is szemlélteti. Megjegyezzük, hogy ahol az ambivalencia a viselkedésben feltűnik, ott keresnünk kell a „szellőzősi utat”, merre, hogyan jut kifejezésre a – többnyire lehasadó, elhárításra kerülő – negatív rész.

A VII. tábla az anya-lány viszony szempontjából kritikus. Ez a felszólító ingerhelyezete a nőiségnek, anyaságnak, anyához való viszonyoknak. A tábla nagy kiterjedésű fehér területe pedig beindíthatja az agresszív lelki tartalmakat.

15. ábra. Dominancia (bal oldal), aktivitás (középső), intimitás (jobb oldal), VII. tábla

Erőviszonyok szempontjából esetünkben a kapcsolat kulcsüzenete tükröződik ezen a táblán. Amint a viszonyminták alakulásán láthatjuk, ez a „legdinamikusabb” tábla.

Az anya-lánya vetélkedésben ezúttal a lány is önálvető lépéskínálatokat tesz, az anya is, a helyzetet az anya dominálja. Az intimitás-„libikóka” is erőteljes, de a lány több érzelmi töltést ad bele a helyzetbe, mint az anyja. Az aktivitásban a támogató, feladatmegoldásra törekvő szint erőteljes, a lány ellentétes lépése (I. diagram mélypontja) hatástalan. Ilyen erőviszonyok közepette olyan egyezkedést követhetünk, amelynek téje a tartalmak szimbolikus, „fecsegő nyelven” az „egy-kettő vagy négy sebzett nyuszi”. Nézzük a dialógust: miről szól az üzenetváltás szimbolikus nyelven?

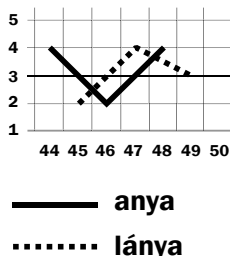
3. táblázat. Anya lánya közötti dialógus és látens jelentése

Manifeszt üzenet	Látens tartalom
Anya: feltrancsírozott nyuszi	Az anya számára egyről van szó. (Nyuszi = kislány) Ez a kislány sebzett.
Lány: de nem egy, hanem négy	A lány tagadja az egységet. „A mi családunk négytagú!”
Anya: így feltrancsírozva és szétcincálva	Az anya üzenete: „sebzett kislány(ok) vagy(unk)”. Mi, egységben, „szét”-szedve. A sebzettség számít, meg az egység.
Lány: pfúj, de akkor is kettő	A lány hangsúlyozza az önállóságot, különállást. Két kislány, (nő?) akikről szó van.

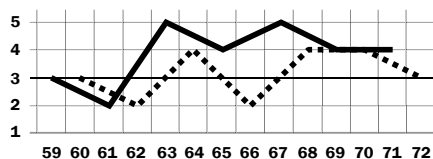
Az anya szimbiotikus egységbe (ketten egy) képzele (érzi) kettejüket, félelemteli lényként. A lány ki akar szabadulni a szimbiózisból (de nem sikerül). Egyik sem felnőtt. Az anyai minta egy nőiségétől, ebben sebződéstől rettegő, gyermeklelkű nő, aki identitásában gyermek maradt.

A lány már a III. táblán „elmondta” (rejtett) ellenséges viszonyukat, az ambivalencia negatív része tehát az önálló identitásért való – sikertelen – küzdelemben újragerjed.

Mivel őrzi az anya a szimbiózist? Érzelmi tápjával, amely az „érzelmeket idéző” (VIII.) táblán az ambivalenciáról „fecseg”, ebben viszont lányával szinkron mozgás vehető észre. Az érzelem elárasztó bősége az „életmező” (életszintér) X. tábláján mutatkozik meg kifejezetten, az anya valójában együtt mozog lánya ambivalenciájával.

16. ábra. A VIII-as tábla intimitásdimenziója

— anya

..... lánya

17. ábra. A X-es tábla intimitásdimenziója

Az életük (X. tábla) az anyai biztonságnújtás ígéretével (anya válaszával: vár. Vár jelentése: biztonság) ragadhat bele a gyermeki lelkiségbe. Az anya üzenete sorra visszahúzó („hínár”), gyermeki („hidacska”) érzelmi biztonságot ígérő („az egész nagy víz = befogadás”); van életsziget („sziget”) és benne a biztonság („vár ismétlése”) és sok-sok más, „halacska” (élsz, mint hal a vízben). A lány megadó válasza: Ühüm. A szimbiózisból nem tud kitörni, felnőni. A tartalmi üzenetek szimbolikája önmagáért szól. A „Rorschach-nyelv” a mélységekről beszél.

ÉRTELMEZÉSI SZINT

Elemzésünk konklúziója

1. Az anya-lány kapcsolatban az anya saját dominanciaigényének alárendelődésbe fordításával gyakorol kontrollt lánya fölött (metakomplementer viszonyminta).
2. A lány megpróbálja érvényesíteni autonómiatörekvéseit (III. tábla).
3. Az anya őrizni szeretné a szimbiózist (VII. tábla).
4. A viszony felszínén a világ felé kifejezett pozitív érzelmek (X.) mögött ambivalencia, a mélyben pedig ellenségesség (III.) és félelem (VII.) húzódik meg.

Processzometriai vizsgálatunk pszichodinamikai felismerését az alábbiakban összegezhetjük:

A lány, aki érzelmileg többet ad bele a kapcsolatba, de ambivalens, az anyjával szembeni negatív indulataiból (hasítással) öndestruktív irányulású tünetet képez, eleget téve az anyai parancsnak: „Maradj(unk) kislány(ok)!”

A terápia-tervezés szempontjából az anya-lánya alrendszer szimbiózisának feloldása, a lány kiszabadulásának elősegítése lehet a célunk, amely csak akkor sikerülhet, ha az anya (lelkileg) fel tud nőni, és megrekedt „kislány-lelkéből” a szexualitást és életet élvező asszonnyá tud „kiszabadulni”. Vesztesége mindaddig depresszióra predisponálja, míg lányának (aki a hiányzó férfi/társ-szeretet pótléka is) elengedése kárpótolja valódi társ megtalálásával. Az apa az idősebb lánnyal „társuló” alrendszerben vigasztalódik, ő is magányos érzelmileg. Az összekuszálódott és patológiás kötésekben rögzült viszonyok felbontásához az „igazi” megoldás eszerint a családterápia lehet.

ÖSSZEGRZÉS

Első (pszeudo) sine morbo párunk esetében a kezdet és a vég kifeszülő kötel(ék)én folyó kötéláncot kísértük nyomon a tudatölttes tartalmak üzenetlépéseiben. Az indulás bemutatkozási helyzetének eltérébelyesedése (27 egység!) azonban gyanút kelteően sugallta a kapcsolati egyensúly kényes instabilitását, veszélyeztetettségét. A felderített fallikus kollúzió azt is láttatta, hogyan lehetséges – minden civódás, harc ellenére – együtt maradni, milyen szükségleteket elégít ki egymásnál kölcsönösen a pár, amelyek szervítik a kollúziót. A kimenetek „jóslata” a krízis és törés veszélyét jelezte számunkra.

A második „klinikai esetünk” keretében viszont már arra törekedtünk, hogy a viszonydinamika-elemzést (hogyan kommunikál az édesanya és lánya) végigvezethessük a projekciós folyamaton. Tartalmi szempontból (mit üzennek az érzelmi tudat szintjén, „öntudatlan spontaneitással”) nem teljes az interpretatív, deszifrózó munkánk. Mégis látta, hogy az anorexiában az anya női mintája nem elegendő ahhoz, hogy lánya szabadon vállalhassa – anyjához hasonlóan – felnőtt női mivoltát. A különös, tudattalan üzenet (maradjunk kislányok) az infantilis „nemnélküliség” regresszív tölteit nyitja meg előttünk.

A processzometria nem „rutin vizsgáló módszer”. Alkalmazása azon a szinten is jelentős ökológiai validitással jár, amikor csak a viszonszerkezet és -folyamat dimenzióban vizsgálódunk. Ha a mélyebbre lépéshez a Rorschach-tartalmak világába is beletanulunk, ritka „kincstárba” juthatunk általa.

A terápiában mindig hipotéziseket ellenörzünk, finom lépésekkel haladunk előre (pacing-leading). Ehhez a hipotézisfelállításhoz és ellenörzéshez jelent különös segítséget a processzometria. Nem „kinyilatkoztat”, hanem rávilágít a mélységre. Mélyebb összefüggések megértéséhez segít bennünket.

IRODALOM

- Bagdy E., Csákvári Zs., Kiss D., Vetier A., & Vargha A. (2006). Processzometria. In *Pár és családi kapcsolatok*. Digitális tankönyv. Letöltve: 2019. 10. 12. www.webcreator.hu/tankonyv
- Bagdy E., Mirnic Zs., & Vargha A. (szerk.). *Egyén, pár, család*. Budapest: Animula.
- Bagdy E., Vetier A., Csákvári Zs., Kiss D., Vargha A., & Bánsági, P. (2006). Processzometria. Interakciós folyamelemző eljárás a Közös Rorschach próbában. In Bagdy E. (szerk.), *Pár- és családi kapcsolatok vizsgálata* (5.6. fejezet). Digitális szakkönyv/tankönyv. Budapest: HEFOP – Bölcsész Konzorcium.
- Labé, L. (1944). Ne vessetek meg. Lányi Viktor fordítása. In Szerb A., *Száz vers* (p. 41). Budapest: Magvető Kiadó.
- Luban-Plozza, B., & Dickhaut, H. H. (szerk.) (1998). *A Bálint csoportok elméleti és gyakorlati kérdései*. Budapest: Animula Kiadó.
- Mérei F. (1947). A Rorschach táblák felszólító jellege. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 16(3–4), 115–125.
- Mérei F. (2002). *A Rorschach-próba*. Budapest: Medicina Kiadó.
- Willi, J. (1978). *Die Zweierbeziehung Analyse des unbewussten Zusammenspiels in Partnerwahl und Paarkonflikt. Das Kollusions-Konzept*. Rowohlt Reinbek bei Hamburg.

RELATIONSHIP DYNAMIC PROCESS-ANALYSIS BY PROCESSOMETRY IN SINE MORBO AND CLINICAL CASES

BAGDY, EMŐKE

Objective: Introducing the application of processometry for the follow-up of relationship-dynamic processes of couples.

Method: The validated procedure of the Joint Rorschach Examination (JRE) text-elaboration that allows computer-tomographic, layered, precise analysis of unique, single relationship patterns through the process of test protocol interactions. The objective methodological side of elaboration is the computer-based process-monitoring in the three examined dimensions (dominance, collaboration activity and intimacy) on a five-point scale. The interpretative analytic side is linking contents of messages along symbolic meanings. The „how” of communication and content of its message („what does the subject communicate”) jointly contribute to recognition illuminating psychodynamic depth.

Results: the study of two adapted cases, the „phallic collusion” of an apparently sine morbo couple, and the deep, psychodynamic identity of a girl – suffering from anorexia nervosa – with her mother with regard to the fact that it is dangerous for a woman to become an adult. The common denominator of their secret collusion is ‘let’s stay girls’.

Conclusion: The study provides an opportunity to understand steps and working methods of the analysis. It highlights the couple and family diagnostic significance of JRE in the cognition of (hidden) relationship dynamic actions.

Keywords: Joint Rorschach Test (JRT); processometry, phallic collusion, anorexia nervosa

A cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje és az esetlegesen végrehajtott módosítások feltüntetésre kerülnek. (SID_1)